

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема: „Проблеми на финансовия мениджмънт в сектор „бързи кредити“ (по примера на България и Румъния)“ с автор Докт. Ивайло Николаев Маринов, №D020217142, катедра „Финанси кредит“ при СА „Д. А. Ценов“ от доц. д-р Стоян Проданов

Форма на докторантура: Задочна

Водеща обучението катедра: Катедра „Финанси и кредит“ при Факултет „Финанси“

Научен ръководител: Проф. д-р Андрей Захариев

Докторска програма: „Финанси, парично обращение, кредит и застраховка“ (Финанси)

I. Общо представяне на дисертационния труд, преценка на формата и структурата на дисертационния труд.

Представената за оценяване дисертация е изготвена на основание заповед 358/30.4.2019г. Дисертацията е в три глави. В увода е развита проблемната област на изследване, както следва: актуалност, обект, предмет, теза, цел, задачи, работни хипотези и методология.

Дисертационният труд е в обем от 220 стр. Включва въведение, глава първа „Теоретични основи, регулаторна рамка и актуални проблеми в сектор „бързи кредити“; глава втора „Методически основи на управлението на паричните потоци в сектор „бързи кредити“ – проблеми и решения“; глава трета. „Регионален анализ и апробиране на модел за финансов мениджмънт на компания за „бързи кредити“ в България и Румъния“. В заключението са представени основните резултати от дисертационния труд. Към всяка глава са изведените обобщения и са формулирани изводи. Библиографската справка е по АРА стил. В разработката са включени и множество на брой таблици и фигури. Основното съдържание и библиографската справка дават основание да се установи коректно спазване на изискванията за библиографско цитиране и библиографско описание.

II. Научна и съдържателна оценка на разработката

Изследването е по тема с подчертана актуалност, научна и приложна насоченост.

1.1. Обект и предмет на изследването - Обект на дисертационния труд е сектор „бързи кредити“. Предмет на дисертацията са проблемите при изграждането и апробирането на

модел за финансов мениджмънт" на компания в сектор „бързи кредити" за оперативно действие в България и Румъния.

1.2. Цел и задачи на дисертационния труд - Целта на дисертацията е чрез анализ и оценка на регулаторната рамка и тенденциите в България и Румъния да се идентифицират проблемите и предложат решения за прилагане на модели за финансов мениджмънт на компании в сектора за „бързи кредит", осигуряващи дългосрочна рентабилност и нарастване на акционерното богатство.

Изследователските задачи се формулират, както следва:

Първо. Да се анализират теоретичните изследвания, терминологичните особености и регулаторната рамка като се идентифицират проблемите за потребителско кредитиране в небанковия сектор чрез „бързи кредити" с провеждане международен сравнителен анализ с извеждане на тенденции и макро показатели за динамика с данни за България и Румъния.

Второ. Да се аргументира теоретично и предложи концептуален бизнес модел за финансов мениджмънт на компании с национална и наднационална зона за оперативна активност в сектор „бързи кредити" с обосновка на решения по проблемите на финансовия мениджмънт в сектора, базирани върху правилата за управление на паричните потоци.

Трето. Да се апробира модела за финансов мениджмънт с тестване на резултати в България и Румъния, вкл. пазарен анализ и средносрочни прогнози за развитие и се предложи обогатяване на технологията за оперативно управление на решенията за предоставяне на „бързи кредит" чрез профилирани за сектора клиентски „скоринг" модели.

1.3. Изследователска теза - Тезата в дисертацията се свързва с твърдението, че експанзията в сектор „бързи кредити" е функция на успешното решаване на проблемите при изграждането и апробирането на бизнес модели за финансов мениджмънт на компании с национална и наднационална (България и Румъния) зона за оперативна активност в условия на растящи регулаторни изисквания пред конкурентните банкови институции при поемане на кредитен риск.

1.4. Работни хипотези -

Хипотеза първа. Секторът на бързите кредити е специфичен сегмент на финансови услуги, който се подчинява на национални

регулации и създава пазарна ниша, която е производна на банковото потребителско кредитиране, но предлага кредитни продукти с потребителски предимства, осигуряващи рентабилност и възвращаемост, независимо от конкуренцията на търговските банки.

Хипотеза втора. „Бързите кредити“ имат парична основа и тяхното институционално осигуряване като клиентски продукт се подчинява на правилата за финансовото управление на паричните потоци с високо ликвиден оперативен характер, апробирано за национални и наднационални цели при съответна регулаторна рамка.

Хипотеза трета. Финансовото управление и бизнес развитие на дружества за бързи кредити (по примера на България и Румъния) има както идентичност, така и национална специфичност, явяващи се функция на регулации, различия в темпа на икономическо развитие и потребностите на клиентите за кредитен паричен ресурс за краткосрочни потребителски цели, изискващо развитие на корпоративни „скоринг“ модели в подкрепа на решенията за предоставяне или отказ на кредитен ресурс, отчитащ рисковите характеристики на клиента.

1.5. Методология на изследването – в методически аспект разработката се основава на използването и прилагането на динамичен, факторен, структурен и сравнителен анализ, методите на дедукцията и индукцията, графичен метод, и математико-статистически методи за анализ на резултатите, а за информационна база на изследването са използвани данни от национални и международни статистически институции и библиография, включително различни нормативни актове, публикации от периодични издания и интернет-ресурси.

По отношение на съдържанието на дисертационния труд ясно проличава авторовата задълбочена теоретична подготовка в областта на финансите. Докторантът демонстрира своите познания във връзка с нормативните, макроикономическите и инвестиционните аспекти на микрокредитирането.

По отношение на структурата на дисертационния труд авторът е постигнал прецизност и съразмерност в обема на главите, които са три на брой, а във всяка от тях са формулирани основни точки, подредени в логическа последователност. В края на всяка глава са очертани изводи.

По отношение на стила, дисертацията се отличава с висок научен стил на изразяване и акуратно използване на специалната финансова терминология, както и формулния апарат.

В процеса на изследването докторантът използва и цитира голям брой фундаментални и информационни наши и чужди литературни източници, включително електронни ресурси, свързани с поставената тематика – общо 82 източника, посочени в библиографската справка. Литературните източници са цитирани коректно, спазвайки високите стандарти на академична етика и добросъвестност.

В заключението авторът прави аргументирани обобщения от изследването и потвърждава формулираната във въведението изследователска теза и работни хипотези.

Извън обхвата на разработката остават проблемите на потребителското кредитиране, предоставяно от търговските банки, доколкото, то е обект на пряка регулация от Централната банка.

III. Научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд.

Първо. Теоретичните изследвания от последното десетилетие потвърждават важността на сегмента микрофинансови институции и микрокредитиране. Той се явява основа за сектор „бързи кредити“ и набиращото популярност „домашно“ микро кредитиране. Резултатите също показват, че за по-малките МФИ начинът за консолидиране и подобряване на показателите може да бъде чрез придобиване или сливане с други МФИ. Изследванията доказват, че небанковите финансови институции и регионалните банки могат да обслужват повече клиенти, докато кредитните кооперации предоставят по-малки заеми, което води до по-голямо социално въздействие и при паралелни по-висока възвръщаемост и печалби. Резултатите показват, че тези правни форми могат да бъдат най-подходящи за пазара на микрофинансиране.

Второ. Прегледът на актуалния регистър към БНБ на финансовите институции по чл. 3А от ЗКИ сочи, че от 184 регистрирани дружества, цели 144 има в предмета си на дейност услугата „Отпускане на заеми със средства, които не са набрани чрез публично привличане на влогове или други възстановими средства“. Този дял от 78% показва, че лицензираните оператори в сектор „бързи“ кредити се намират в тежка конкуренция, която подсказва, че една от възможностите за оцеляване, развитие и растеж е трансформиране на националния бизнес модел в такъв с наднационален – международен характер. Именно съседна Румъния със своя тройно по-голям икономически мащаб, вкл. и като брой потенциални клиенти може да се оприличи като логична и естествена дестинация за трансгранична експанзия на български НФИБК. Това естествено поражда необходимостта от съобразяване на бизнес модела както със

спецификите на румънската икономика (пазарни фактори), така и с различията по отношение на регулаторната рамка (регулаторни предизвикателства), вкл. и с ориентацията на клиентите към търсене на „бързи“ кредити като размер, срок и поносимо ниво на ГПР.

Трето. Чрез анализ на сектор „бързи кредити“ в България и Румъния се потвърждава наличието на специфичен бизнес феномен, който търпи бурно развитие през последните години, но поражда както възможности за печалби, така и възможности за загуби от съответните небанкови финансови институции. Независимо от регулаторните специфики, общото право на ЕС и единната политика на БНБ и НБР за мониторинг на небанковите финансови институции се потвърждава хипотезата, че до този тип кредити прибягват клиенти, които иначе биха били отхвърлени от класическите търговски банки, било поради лошо кредитно минало, или ниски доходи (или липсващи такива). Българският опит обаче сочи, че поемането на такъв риск при отпускане на подобни необезпечени кредити поражда развитие на паралелен бизнес подотрасъл – този на „колекторските“ фирми.

Четвърто. Системата от основни инструменти на финансовия пазар се намира в постоянна динамика, предизвиквана от промените на правните норми на държавното регулиране на отделните пазари, използването на опита на страни с развита пазарна икономика, финансовите иновации и други фактори, които са задължителни за оценка в обхвата на финансовия мениджмънт в системата на НФИБК

Пето. Илюстрираните тенденции и показатели за БВП за периода след 2007 г. за двете съседни страни, членки на ЕС потвърждават, че Румъния се явява по-атрактивна територия за бизнес експанзия по две основни причини: по-голямата абсорбция на нейния пазар и по-високата степен на потребителско търсене от нейните домакинства. За да се постигнат изпреварващи показатели за Румъния, спрямо България за периода 2007 – 2018 г. силен фактор са действията на правителството от гл. точка на данъчно облагане, правителствени разходи, дефицит и дълг. За периода 2007 – 2017 г. средното ниво на правителствени приходи за България е 36,1 % от БВП, докато за Румъния е 33,1%. Най-висока стойност за България се отчита през 2007 и 2015 г. с показател от 38,8%, докато за Румъния с най-висока стойност е показателя през 2015 г. с величина от 35,5%.

Шесто. Основният извод от сравнителният анализ и оценка за двете страни е, че България отчита операции по износ на капитали и кредити, докато за Румъния данните са за внос на такива, което потвърждава и чрез данни на НСИ и Евростат, че България е активният износител на услуги чрез мрежата на НФИБК, които експанзират

трансгранично на територията на съседна Румъния.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд.

1. Как бихте коментирали динамиката в съвкупното потребителско кредитиране, извършвано както от банкови, така и от небанкови финансови институции през анализирания период, предвид факта, че намаляването на ръста и стагнацията на банковото потребителско кредитиране през втория подпериод явно се компенсира от бурният растеж на микрокредитирането, а обемът им е вече съпоставим с този на банковите потребителски кредити? Това в резултат на регулаторните рестрикции на БНБ и НБР и заемане на пазарна ниша, освободена от банките ли е, или отразява в по-голяма степен органичното развитие на небанковите кредитори?

2. Потенциалът и разполагаемият ресурс за предлагане на банкови потребителски кредити понастоящем е значителен. С оглед на очакванията за повишаване на лихвените проценти на международните пазари и възможността за ново нарастване на лошите кредити, подобряването на кои характеристики на икономическата среда в България могат да спомогнат за устойчив позитивен тренд на пазара на банкови потребителски кредити?

V. Обобщено заключение и оценка:

Представеният дисертационен труд за образователната и научна степен „доктор“ притежава изискваните по Правилника за РАС в СА „Д. А. Ценов“ количествени и качествени характеристики за целите на процедура.

Дисертационният труд съдържа научни и научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката, кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания. На тази основа формирам **положително заключение за просъждане на ОНС „доктор (по икономика)“** на докторант Ивайло Николаев Маринов?

17.05.2019 г.

Рецензент:.....
Доц. д-р Стоян Проданов